

Koen Dries
Vormingsdienst ACV

In het politieke debat wordt vandaag, niet voor het eerst, de invoering bepleit van een vermogensbelasting. Een vaak terugkerend argument pro verwijst naar de ongelijke inspanningen voor 'het herstel' van de openbare financiën tijdens de laatste 15 tot 20 jaar. Die ongelijkheid zou *doelbewust* zijn opgelegd, geïnspireerd door een neoliberale wind die onder economen waait. Heeft de overheid sinds 1980 een 'ideologische bocht' genomen? Is er sprake van een consequente *Nieuwe Fiscale Cultuur*?

Democratisering van de fiscaliteit

Sinds 1919-1920 wil de Belgische wetgever dat de breedste schouders de zwaarste lasten dragen voor de financiering van de overheid. Voortaan zou de overheid rekening houden met het reële inkomen van de belastingplichtigen. De invoering van (de eerste vormen van) de progressieve inkomstenbelasting viel niet toevallig samen met de invoering van het algemeen enkelvoudig mannenstemrecht. Net zoals met dat stemrecht droeg België bij deze hervorming de Europese rode lantaarn. De invoering van de inkomstenbelasting liep ook parallel met de realisatie van enkele sociale mijlpalen, zoals de invoering van de achturedag, het erkennen van het stakingsrecht, de eerste ernstige stappen in de sociale zekerheid.

Uit de parlementaire handelingen en de publieke debatten blijkt dat vooral de vrees voor sociale onrust in de nasleep van de Eerste Wereldoorlog en de opkomst van de BWP - de socialistische partij - mee aan de basis lagen van de fiscale toegevingen door de conservatieven. Evenmin toevallig trok net een figuur als Charles Woeste, ondertussen bekend uit de film *Daens*, hardnekkig ten strijde tegen de hervorming. Hij deed dat met argumenten die vandaag weinig aan actualiteitswaarde hebben ingeboet.

Tot ver in de jaren '20 voerden de tegenstanders campagne met de volgende, ondertussen klassiek geworden argumenten. Bijvoorbeeld de 'kapitaalvlucht': het kapitaal zou het land massaal verlaten omdat de belastingdruk de

ongekende hoogte van 4,3% van het BNP had bereikt! Verder zou de economische groei stilvallen; toen al voorspelden de tegenstanders het nakende einde van industrieel België. De inkomstenbelasting zou volgens hen ook aanleiding geven tot een nieuw soort sociale inquisitie. Het was toch ongehoord dat ambtenaren hun neus konden steken in de meest persoonlijke levenssfeer van de betere burger: de reële hoogte van zijn persoonlijke inkomen.

Niets nieuws onder de zon?

Onder druk van de christen-democraten en vooral van de socialisten werd de belasting toch ingevoerd. Zij moesten wel heel wat water in hun wijn doen. Dit water blijft tot op vandaag bijzonder fris.

De meer travaillistische groepen eisten een belastingvrije som die het levensminimum moest vrijstellen: geen belasting op een inkomen dat amper volstond om van te leven. Dat idee werd door de tegenstanders van tafel geveegd: een zo hoge belastingvrije som zou niet te dragen zijn voor het land. Vooral ondraaglijk voor die betere burger die het verschil zou hebben moeten opleggen.

De progressieven eisten ook een verplicht *bordereel* voor wanneer de burger zijn couponnetjes ging knippen. De banken zouden verplicht worden de fiscus op de hoogte te brengen van de intresten die werden geïnd. Zo kon de staat zeker zijn van een effectieve belastingheffing op dat moeilijk controleerbaar deel van het inkomen. Ook dat voorstel sneuvelde. De conservatieve tegenstanders achtten

het ondenkbaar dat de gegoede burgers onvoldoende burgerzin zouden opbrengen. Zouden deze pijlers van de maatschappij niet spontaan hun hele inkomen aangeven? Het voorstel was een aanslag op hun eerbaarheid!

Er werd ook gewaarschuwd - een waarschuwing die vandaag evenmin achterhaald klinkt - dat sommige beroepsgroepen dreigden te ontsnappen aan de progressieve inkomstenbelasting. De landbouwers bijvoorbeeld, waarvoor men ondanks verzet een forfaitair aanslagsysteem invoerde. Tot op vandaag is dat systeem het meest 'liberale' van Europa.

Restte nog één twistpunt, dat tot op vandaag actueel is gebleven: de linkerzijde eiste de invoering van een vermogensbelasting. Zij zag dat de staatsschuld sterk was toegenomen, ondermeer door de kosten van de Eerste Wereldoorlog. Ze eiste een vermogensbelasting van 11% om die staatsschuld versneld af te betalen. Anders dan in onze buurlanden werd dit soort belasting bij ons tot op vandaag niet ingevoerd.

Andere ideeën braken wel door, zoals de algemene progressiviteit van de aanslagvoeten. Het werd eveneens evident dat kapitaalinkomsten toch iets zwaarder zouden worden belast dan arbeidsinkomens. Die kapitaalinkomsten kwamen - en komen - immers bij de meest draagkrachtige burgers terecht.

Koken kost geld

Van dan af nam de fiscale druk geleidelijk toe, naarmate de negentiende-eeuwse nachtwakerstaat werd omgevormd tot een overheid die wat meer rekening hield met sociale noden en verzuchtingen. De belastingdruk steeg van 4% naar 12% van het BNP in de jaren '30. Die 12% scheen de beleidspartijen toen zo onnoemelijk hoog, dat ze voor het eerst overgingen tot belangrijke belastingverlagingen. Van Zeeland (katholiek) bijvoorbeeld, stelde dat een belastingdruk van 12% wel mee aan de basis moest liggen van de economische crisis. De belastingverlaging werd in die jaren vooral doorgevoerd door het afbouwen van de progressiviteit van de belastingstructuur. Zeg maar door het minder belasten van de hoogste inkomens.

Met de uitbouw van de zogenaamde welvaartsstaat na de Tweede Wereldoorlog ging de belastingdruk opnieuw in stijgende lijn. Het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moesten dragen, won opnieuw veld. De bekroning volgde met de grote belastinghervorming van 1962. In principe zouden alle inkomens eindelijk gelijk behandeld worden. Voortaan werd het inkomen in principe geglobaliseerd belast, onafhankelijk van de vraag of iemand dat inkomen haalde uit werken, het knippen van couponnetjes, het innen van dividenden, het melken van huisjes of wat dan ook. De fiscus ging al die inkomsten samentellen en onderwerpen aan één globaal progressief tarief. Zo werd iedereen eindelijk belast naar reële draagkracht. Het principe van een "rechtvaardige" fiscaliteit in zijn zuivere vorm. Na 1962 bleef de belastingdruk toenemen, parallel met de uitbouw van die welvaartsstaat. Zoals we ondertussen hebben mogen ervaren, bereikte die evolutie zijn hoogtepunt in de jaren '70.

De grote ommekeer

Is er sinds 20 jaar nu inderdaad sprake van een bocht in het fiscaal beleid? Heeft het "herstelbeleid" gebroken met de fiscale ideeën die sinds de eeuwwisseling zijn gerijpt? Helaas.

Ik zou een lange opsomming kunnen geven van de ingrepen. De meeste zijn echter gekend. Het symbolische startschot - de eigenlijke afbraak was al even bezig - was het opgeven van het principe van de globalisering van de inkomsten, met het bevrijdend karakter van de roerende voorheffing. De Belgische politici achtten het niet meer zinvol inkomsten uit kapitaal progressief te belasten, in tegenstelling tot hun collega's in de meeste van onze buurlanden. Alleen voor arbeidsinkomens - of socialezekerheidsuitkeringen - moest er nog rekening gehouden worden met de draagkracht van de belastingplichtige. In die personenbelasting volgden bovendien indexsprongen, crisisbelastingen, bijzondere bijdragen... Niet voor iedereen echter. De betere burger werd bijvoorbeeld bedacht met de mogelijkheid éénpersoons- en patrimoniumvennootschappen op te richten.

De vennootschappen vertellen een ander verhaal: één van verhoogde aftrekken, T-zones, coördinatiecentra, intercommunales, aandelen Cooreman-De Clerck, beveks en bevaks... Het is een lange lijst, één grote fiscale trukendoos, nog maar enkele maanden geleden in alle stilte aangevuld met een nieuw cadeau, de onuitspreekbare *infokap*-maatregel: vennootschappen mogen voortaan ook kosten die *niet* bestaan van de belastbare winst aftrekken.

In dit artikel is er te weinig ruimte om elk van die stappen in de nieuwe fiscale koers te bekijken. Ik zal de NFC, de *nieuwe fiscale cultuur*, daarom beschrijven aan de hand van enkele sprekende voorbeelden.

Neem nu de globale fiscale en parafiscale druk in België. Als je de verkiezingsprogramma's van de laatste tien jaar naast elkaar legt, komen de cijfers veeleer verrassend over. Die globale druk lag rond de 43%-44% aan het begin van de jaren '80 en is sindsdien nauwelijks gestegen. Hij ligt vandaag op een kleine 46%. Wat dat betreft, is er niet echt sprake van een NFC. Nu en dan een stijging, dan een daling, maar globaal weinig nieuws. De directe belastingen, de indirecte belastingen, de

parafiscaliteit - de sociale bijdragen - blijven eveneens min of meer in evenwicht (grafiek 1).

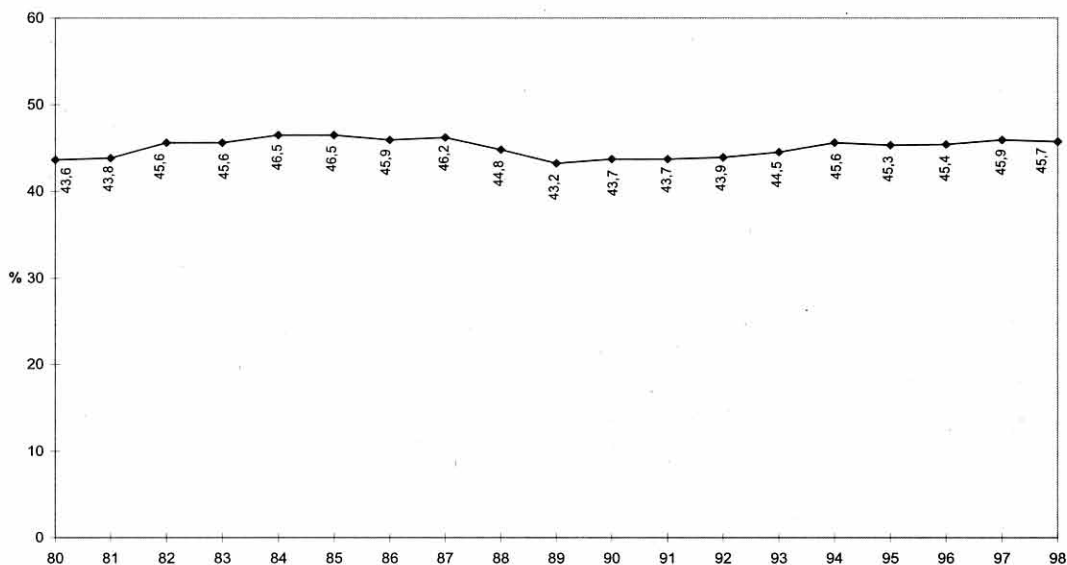
Vreemd toch. Dit beeld contrasteert sterk met de retoriek van beleidspartijen die beweren dat de belastingdruk de laatste jaren steeds maar is toegenomen. Het botst met hun verkiezingsprogramma's waarin ze "eindelijk" een absolute belastingstop beloven. Een halt toeroepen aan een niet bestaande evolutie. Dat moet politiek zeker haalbaar blijken!

Uit de bocht

Deze cijfers botsen allicht ook met de beleving van de meeste werknemers in dit land. Zij zullen met overtuiging stellen dat zij de fiscale druk wel degelijk hebben *voelen* stijgen. En gelijk hebben ze. Niet de globale druk zou bovenaan de politieke agenda moeten staan, maar wel een aantal deelaspecten van de fiscaliteit. De fiscale revolutie was "slechts" een paleisrevolutie: enkel de relatieve verhoudingen werden grondig door elkaar geschud. Met name de verhouding tussen de belastingdruk op arbeid - de inkomens van werknemers, zelfstandigen en vrije beroepen - en die op winst op de inkomens via de vennootschappen.

Grafiek 1

Fiscale en parafiscale druk in België, 1980-1998

Het aandeel van de belasting betaald op de verschillende soorten inkomen in het bruto binnenlands product geeft evenmin een revolutionair beeld. De opbrengst van de fiscale en parafiscale lasten op arbeid bedroeg 26,5% in 1980, hetzelfde percentage als in 1998. De meeste jaren schommelde ze tussen de 27 en 28%. Dat is een kleine stijging, maar het globale beeld van grote stabiliteit blijft overeind. Het aandeel van de belasting op winst schijnt ook stabiel, met een licht stijgende tendens: 2% in 1980, vermoedelijk 3,5% in 1998. Deze lasten zijn wel pas sinds 1997 boven de 3% van het BBP uitgestegen. De aandeelhouders zullen op basis van deze cijfers geneigd zijn te beweren - wat zij overigens ook doen - dat zij een grotere inspanning hebben geleverd voor de sanering van de overheidsfinanciën. De lasten op arbeid brengen nog steeds evenveel op. De bijdrage uit winst uitgedrukt in % van het BPP steeg relatief met 50 tot 75%. Op basis van deze gegevens hebben zij ontegensprekelijk zwaar "gebloed".

Deze gezette burgers vergeten echter dat de belastingdruk niet alleen bepaald wordt door het bedrag aan belasting dat je betaalt, maar ook door het bedrag van het inkomen waarop die belasting geheven wordt. Dat is precies een belangrijk principe in de fiscaliteit sinds de Eerste Wereldoorlog. Belastingen horen rekening te houden met de draagkracht, met het inkomen. En vennootschaps-winst draagt bij tot het inkomen van de aandeelhouders (dividenden) of tot de aangroei van hun vermogen (meerwaarden).

In het begin van de jaren '80 haalde het inkomen uit arbeid (voor sociale bijdragen) nog 68% van het BBP. Meer dan 2/3 van de welvaart die gedurende een jaar werd geproduceerd, ging ook naar de *mensen* die de welvaart voortbrachten, die ervoor werkten. Dat aandeel is stelselmatig afgenomen, bijna zonder onderbreking, tot amper 58% in 1998. Vandaag wordt 10% van de welvaart minder toebedeeld aan de mensen die hun arbeid inzetten om deze welvaart te produceren.

De evolutie bij de ondernemingen bevestigt dit beeld: het deel van de nationale welvaart dat als winst wordt toegekend aan de

aandeelhouders, is sinds de jaren '80 steeds toegenomen. Ging het dan niet slecht met onze economie? Waren het dan geen "crisis-jaren"? Van een kleine 4% in '80 is het aandeel in het BBP van de vennootschapswinst toegenomen tot meer dan 11% vandaag. De stijging van de vennootschapswinst heeft overigens geen aanleiding gegeven tot aanzienlijk meer "reserveringen", zeg maar: tot een veel grotere herinvestering. Vooral de uitgekeerde winst is spectaculair de pan uit geswingd. De trend naar meer ongelijkheid in de verdeling van inkomen en vermogen is evenwel niet het onderwerp van dit artikel.

Om terug tot het onderwerp te komen, moeten we de twee vorige cijferreeksen combineren: nemen we het aandeel van de verschillende inkomens en het aandeel van de betaalde belastingen samen, dan komen we tot de eigenlijke fiscale en parafiscale druk (grafiek 2). Deze grafiek geeft een heel ander beeld. Niet de aandeelhouders hebben zoveel bijgedragen. In het begin van de jaren '80 werden de principes van de moderne fiscaliteit nog steeds in de praktijk gebracht. De belastingdruk op arbeid bedroeg 39%, die op vennootschapswinst meer dan 49%. Inkomens uit kapitaal werden zwaarder belast en dat was ook de bedoeling. Je zag eenzelfde beeld in de andere Westeuropese landen.

Uit de evolutie van 1980 tot 1998 blijkt dat het krimpende aandeel van de inkomens uit arbeid, om een stabiel aandeel in de belastingen op te brengen, geconfronteerd werd met een steeds stijgende belastingdruk. Dat verklaart meteen het terechte gevoel van mensen met een *gewone*, veeleer dan met een *beleggingsportefeuille*. Voor hen is de belastingdruk wel degelijk fors gestegen. De druk op arbeid bedraagt vandaag reeds meer dan 46%! Deze belastingstijging heeft toegelaten dat andere mensen grote belastingverminderingen konden binnenrijven. Neem opnieuw de belastingdruk op de vennootschapswinst. Die is fors gedaald van 49,2% naar 30,9% vandaag. Die 30,9% is dan nog een zeer recent gegeven; wellicht is het een eerste resultaat van de kritiek op de sinterklaaspolitiek. Van 1989 tot 1992 bedroeg de belastingdruk op

vennootschapswinst slechts 21 à 22%. Dat is een halvering op minder dan 10 jaar. De stelsmatige verschuiving van de belastingdruk op kapitaal naar arbeid was een verhaal dat men in de officiële retoriek over de globale belastingdruk weinig terugvond. Veeleer integendeel.

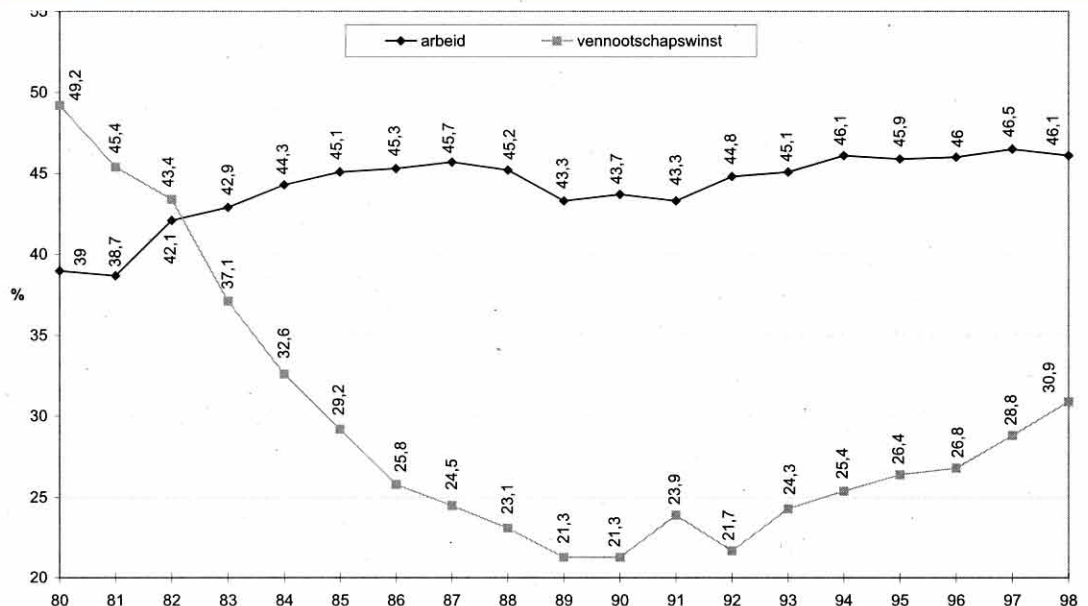
Een politieke keuze

Uiteraard heeft de Europese Unie in deze evolutie een belangrijke rol gespeeld. België staat hierin niet alleen. De fiscale concurrentie binnen Europa was een belangrijke katalysator. We mogen ons daar evenwel niet achter verschuilen. Of beter nog, we mogen niet toelaten dat de verantwoordelijken voor dit beleid zich achter Europa verschuilen. De Europese Unie komt immers niet zomaar uit de lucht gevallen. De manier waarop de Unie in elkaar zit, het overwicht van de concurrentie op het sociale, de monetaire TGV die over de arbeidsfiets heen raast... het is allemaal het resultaat van politieke beslissingen. Onze Belgische verkozenen hebben meer dan eens voor de keuze gestaan tussen snel meer Europa, waarvoor minstens op korte termijn de

rekening naar de gewone man moest worden doorgeschoven, of streven naar een evenwichtige evolutie die ontegensprekelijk meer, véél meer tijd zou hebben gevraagd. Dat ze die keuze hebben gemaakt is niet meer dan hun job. Politici worden ervoor gekozen en betaald. Het enige wat *niet* kan, maar al te vaak gebeurt, is dat ze verstopperdje spelen voor de voorspelbare negatieve gevolgen van hun beleidskeuzen. Als de zon schijnt en de strandvakantie kan niet meer stuk, hebben ze dat toch maar fijn geregeld. Overstromingen door regen en wind zijn echter een natuurfenomeen. Dat soort gedrag is al te ergerlijk.

Overigens, bepaalde ministers zijn helemaal niet ongelukkig met deze gang van zaken. Ik geef hier graag een citaat - ere wie ere toekomt - uit een reactie van Herman Van Rompuy op een boek van Jan Bohets. Deze journalist van *De Standaard* wilde - kort samengevat - ondanks de cijfers bewijzen dat de staatsschuld de verantwoordelijkheid is van de arbeidersbewegingen en "hun" partijen. In een reactie wenste de vice-premier op zijn beurt aan te tonen dat de politiek niet zomaar deed wat de arbeidersbeweging vroeg. De

Grafiek 2
Impliciet belastingtarief op arbeid en de vennootschapswinst

politiek heeft toch wel zijn verdiensten: "In de jaren 1981-1985 daalden de reële lonen met 15%. Om de ondernemingen terug concurrentieel en voldoende winstgevend te maken. Ik mis in het essay van Jan Bohets dat sprankeltje hoop". Dit maar om aan te geven dat deze evolutie niet het gevolg is van een of andere natuurwet, evenmin van het toeval. Ze is het gevolg van politieke wil of onwil. De verschuiving van fiscale lasten van kapitaal naar arbeid zien we in bijna alle lidstaten van de EU. Het mag echter geen toeval heten dat België hierin veel verder is gegaan dan welk ander land dan ook.

Dit beleid werd en wordt ook voortgezet. Als we kijken naar '86-'98, het vervolg van dit verhaal, dan groeide het totale volume inkomens uit arbeid reëel met een goede 28%. Uiteraard groeiden bepaalde inkomens meer dan andere. Zo zijn de inkomens van (sommige) zelfstandigen en vrije beroepen meer toegenomen dan die van de werknemers. Binnen de werknemersgroep stegen de hoogste lonen meer dan de lagere. Het macro-economische "inkomen uit arbeid" moet vandaag ook onder meer mensen worden verdeeld: voor werknemers is er gemiddeld weinig of geen koopkracht bijgekomen. Vergelijk die 28% bovendien eens met de reële toename van de winst. Die reële groei bedraagt meer dan 90%. Opnieuw driemaal meer dan de toename van het inkomen uit arbeid.

We mogen wel degelijk spreken van een consequent beleid. Het is alvast één belangrijke tendens in de fiscale politiek van de jaren '80 en '90. Maar er zijn andere cijfers, even pijnlijke cijfers.

Wie betaalde de crisis?

Ook binnen de personenbelasting is één en ander verschoven. Uit grafiek 2 blijkt dat er in de jaren '88-'90 een daling werd doorgevoerd van de belastingdruk op arbeid. We zouden kunnen denken dat de beleidsmakers hadden ingezien dat het zo niet langer kon. Het is daarom interessant de beroemde of beruchte belastinghervorming van '88-'89 onder de loep te nemen. We doen dat vanuit het standpunt van de verdeling van de fiscale druk, met

als criterium het principe van de breedste schouders.

Meestal worden vooral of alleen de positieve aspecten belicht. Men beperkt zich dan tot de effecten op de horizontale herverdeling van de fiscale lasten: de decumul, het huwelijksquotiënt, de aftrek voor kinderen ten laste. Een verschuiving van de fiscale lasten tussen groepen met hetzelfde persoonlijke inkomen, maar met andere familiale situaties. De hervorming van '88-'89 bracht bovendien inderdaad een verlaging van de personenbelasting met 89 miljard fr. Overigens zijn we die vandaag aan het terugbetalen onder de vorm van nieuwe lasten, maar ook dat is een ander verhaal.

Minder aandacht ging naar de minstens zo belangrijke effecten op de verticale belastingverdeling. Niet de verdeling onder personen of gezinnen met hetzelfde inkomen, maar tussen hogere en lagere inkomens. Die hervorming was bijzonder verregaand, ondermeer door het uitdunnen van de tarieven - het aantal aanslagvoeten werd teruggebracht van 13 tot 7 - en door het afvlakken van die tarieven: de hoogste marginale aanslagvoet ging van 70,4% in '88 naar 55%. Ook aan de hoogte van de schalen werd gesleuteld. De regering heeft niet zomaar enkele schalen geschrapt. Ze heeft eveneens de grensbedragen - het bedrag waarop je van de ene schaal naar de andere overgaat - wat verschoven. Dat spel heeft de progressiviteit sterk beïnvloed, de mate waarin men meer belasting betaalt wanneer het inkomen stijgt.

We maken de berekening voor een alleenstaande (bruto inkomen verminderd met de belastingvrije som en de forfaitaire kosten). Grafiek 3 geeft weer in welke mate de gemiddelde belastingvoet toeneemt, bij inkomensstijgingen met 250.000 frank.

De grijze staafjes geven de situatie weer van voor de hervorming. Toen al speelde de progressiviteit vooral bij de lage en de middeninkomens. Tot een inkomen rond de 1 miljoen is de progressiviteit vrij groot. Daarna neemt ze snel af.

De zwarte staafjes geven de situatie weer vanaf 1989. Ze laten ons toe het "rechtvaar-

digheidseffect" van de hervorming in te schatten. Helaas tonen ze aan dat voor de lagere inkomens de progressiviteit nog is *toegenomen*, bijvoorbeeld wanneer je van een inkomen van 500.000 stijgt naar een inkomen van 750.000. Eens de magische kaap van anderhalf miljoen gepasseerd, heeft het beleid de progressiviteit doen *afnemen*. De belastingdruk stijgt nog minder snel. De verticale herverdeling is een feit. Een herverdeling van de lage naar de hoge inkomens. Op de grafiek valt ook af te lezen hoe sociaal onrechtvaardig een niet-indexering van de belastingschalen wel is: gezien de afnemende progressiviteit weegt een dergelijke maatregel relatief veel zwaarder door op de lagere en de middeninkomens. Ook vanuit andere dossiers bekeken, zoals de lagelonenval in de werkloosheid, blijkt dat de fiscale herverdelingspolitiek de andere kant uitging dan wat maatschappelijk wenselijk is.

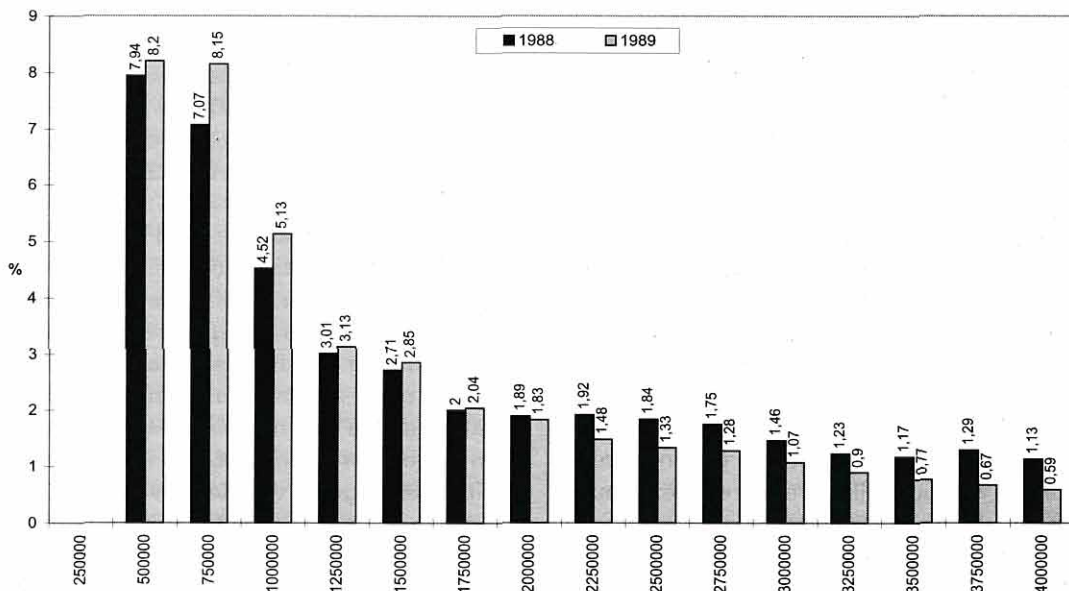
Een consequent beleid

Heb ik al dan niet toevallig enkele uitzonderingen toegelicht, of zijn het illustraties van een nieuwe, consequente politiek? Ik vrees het laatste. We kunnen hetzelfde verhaal brengen

met totaal andere illustraties. De NFC is een feit.

Wat bijvoorbeeld te denken van de creatie van de éénpersoonsvennootschappen? Het boekje *Uw vennootschap en de fiscus*, waarvoor de studiedienst van het VBO mee de pen heeft vastgehouden, laat er geen twijfel over bestaan. Het besteedt 24 *regels* aan de officiële verantwoording voor deze fiscale truc: het beschermen van het privé-patrimonium tegen de ondernemingsrisico's. Op de volgende 7 *bladzijden* vind je de fiscale voordelen. Deze rechtsvorm is eigenlijk enkel interessant voor "grote" zelfstandigen. Maar interessant is dan wel hét woord. In één van de voorbeelden kon "een ondernemer" met een inkomen van 4 miljoen bruto in 1998 op deze manier een cadeau krijgen van 1,2 miljoen fiscale en parafiscale kortingen. Onder de vorige regering werd de rode loper uitgerold voor de vrije beroepen. De huidige regering liet ook notarissen en gerechtsdeurwaarders toe tot deze fiscale kaalslag. Allemaal beroepen met een bijzonder groot "ondernemingsrisico", dat weet toch het kleinste kind. Ondertussen zijn al meer dan 21.000 van deze vennootschappen actief.

Grafiek 3
Stijgingspercentage van de gemiddelde aanslagvoet

Als laatste illustratie bekijken we kort de fiscale actualiteit van de Vlaamse regering. De Vlaamse regering is de laatste tijd zeer actief geweest in het lanceren van fiscale initiatieven. Ze deed deze legislatuur verschillende voorstellen, zodat de voorbeelden actueel zijn en aantonen dat de NFC zeker geen louter "Belgisch" fenomeen is. Wellicht geven ze ook aan wat we met meer "autonomie" mogen verwachten.

Met haar voorstellen bestrijkt de Vlaamse regering zowat alle terreinen van de fiscaliteit - ook die terreinen waarvoor ze niet bevoegd is - gaande van de vennootschapsbelasting over de personenbelasting tot en met de vermogens. Nog niet alle voorstellen zijn uitgevoerd, maar ze geven goed aan hoe "onze" overheid over de fiscaliteit denkt.

Op het vlak van de vennootschapsbelasting liep Eric Van Rompuy hardnekkig tegen de ene windmolen na de andere: het eigen parlement, het Arbitragehof, de Raad van State. "Zijn" *Marrivlam* werd *Vlaminov*, *Vlaminov* werd *Vlaminovin*. We hebben nog nooit een minister zóveel moeite zien doen om toch maar 1,5 miljard fr. belastinggeld aan de vennootschappen te mogen uitdelen. Utdelen zonder noemenswaardige tegenprestaties of positieve effecten voor de rest van de samenleving. Een bedrijf volgend jaar een premietje geven, als ze dit jaar geen personeel hebben buitengezet ten opzichte van vorig jaar. Er zal nog veel volk komen kijken naar de bijkomende arbeidsplaatsen. Pas vorig jaar gaf hij eindelijk toe aan de terechte en aanhoudende kritiek. Zijn kind werd nog maar eens herdoopt, deze keer in *Vlaminov*. Voor het eerst moeten werkgevers ook iets *doen* om aan het Vlaamse fiscale cadeau te geraken. Nu maar afwachten of de minister het geld nog wel uitgedeeld krijgt.

In de personenbelasting lanceerde Wivina Demeester het ideeetje om afcentiemen in te voeren. Dat is zowat de beste manier om de mensen met het hoogste fiscale inkomen ook de grootste fiscale korting te geven. Afcentiemen zijn eigenlijk het enige efficiënte middel om dat doel te bereiken zonder ingrijpende veranderingen aan het hele stelsel door te voeren. Voor dat laatste is Demeester niet

bevoegd, dus stelt ze maar het eerste voor. Op dit vlak is ze alvast efficiënter dan haar collega Van Rompuy.

Tenslotte het fiscale koninginnenstuk van de Vlaamse regering: de hervorming van de successierechten. Onder het mom van de bekommernis om de tewerkstelling zouden de erfgenamen van een familiebedrijf nog maar aan 3% belast worden. Tenminste als ze zo goed zijn gedurende vijf jaar niemand aan de deur te zetten. Handige fiscalisten hebben al aangetoond dat ook onversneden patrimoniumvennootschappen (tewerkstelling: nul, doel: ontwijken van belasting) mits een beetje fiscaal knutselwerk aan Demeesters tafel kunnen aanschuiven. Om écht alle twijfel weg te nemen, heeft de minister ondertussen de eis voor tewerkstellingsbehoud versoepeld.

Er is zelfs een tweede luik. Dat is opnieuw - waar hebben we dat nog gehoord - het aflakken en het uitdunnen van de tarieven van de gewone successierechten. Toen Demeester haar voorstel uitbracht, maakten we een berekeningetje voor een modaal gezin met twee kinderen, met een gemiddelde verdeling tussen roerend en onroerend vermogen. Een voorbeeld dat de plannen van de minister nog zeer geflatteerd voorstelde.

In haar scenario deden de 20% minst vermogende gezinnen geen voordeel. Uiteraard niet, want zij betaalden ook niets in het oude systeem. Als we de minst rijke helft van de samenleving bekeken, dan moesten deze gezinnen gemiddeld zelfs 10.000 fr. opleggen. De 70% minst vermogenden zouden gemiddeld 20.000 fr. meer successierechten betalen. De 10% meest vermogenden kregen een korting van gemiddeld 3,5 miljoen. De 1% meest vermogenden een slordige 15 miljoen.

Het Vlaamse parlement heeft gelukkig - maar pas na protest - nog wat aan dit voorstel gesleuteld. De situaties waarin de gewone man meer zou betalen, zijn zo goed als verdwenen. De Vlaamse parlementsleden vonden het evenwel niet nodig te raken aan de buitensporig grote voordelen voor de grote vermogens. Ook na deze bijsturing blijft het voordeel naar verhouding groter, naarmate het om een groter vermogen gaat. Volgens het

nieuwe principe van de omgekeerde progressiviteit: hoe groter de draagkracht, hoe groter de cadeaus van de overheid. Een revolutionair principe!

De minister argumenteert dat ze geen keuze had: er werd massaal gefraudeerd met de successierechten. Dat laatste klopt, maar aan controle en bestraffing heeft ze niet gedacht. Bij het bestrijden van fraude met belastingen die géén rekening houden met draagkracht (die worden door de Vlaamse regering overigens stelselmatig verhoogd in plaats van verlaagd) treedt ze anders doortastend genoeg op. Denk maar aan de campagnes voor het kijk- en luistergeld. Zou het NFC zijn of gewoon kwade trouw?

Een neoliberaal beleid

Dit alles laat ons toch toe om twee grote tendensen uit de *Nieuwe Fiscale Cultuur* te halen. Echt wel NFC, want de lijn is merkwaardig stabiel, ongeacht de coalitie die aan de macht is. De politieke kleur van de regering heeft blijkbaar nog weinig invloed op het fiscale beleid. Aan het begin van deze eeuw was de nieuwe fiscaliteit een uiting van de nieuwe tijdgeest en de nieuwe maatschappelijke machtsverhoudingen. Misschien is dat ook sinds de jaren '80 wel het geval. De overheersende trends zijn dan ook terug te vinden in opvattingen uit de neoliberale economische school.

De eerste trend is het verschuiven van de belastingdruk van de hoogste inkomens naar de lagere. Onze beleidsmakers zijn er blijkbaar van overtuigd dat veelverdieners niet bereid zijn tot enige economische activiteit, als zij daarop belasting moeten betalen. Als dat effect al zou bestaan, beschouwen dezelfde politici zo iets als een ergere kwaal dan de gedwongen inactiviteit van de honderdduizenden verliezers in dit systeem. Vrij vertaald laat de overheid toe dat de breedste schouders de zwaarste lasten afschuiven op de kwetsbare ruggen.

De tweede trend is het consequent afbouwen van de belastingdruk op vermogens en inkomsten uit kapitaal. Het inkomen uit arbeid betaalt de rekening. Ofwel door hogere lasten, ofwel door het snoeien in de sociale zekerheidsuitkeringen, het afbouwen van de

publieke dienstverlening en/of het blokkeren van de lonen, een luik van het verhaal dat hier niet aan bod kwam. Een campagne voor een massale verlaging van de lasten op arbeid zonder een woord over het laag belaste inkomen uit kapitaal, kondigt vermoedelijk enkel méér aan van hetzelfde: werknemers betalen meer en/of krijgen minder, de jongens van de beurs betalen minder en krijgen meer.

Uit de cijfers blijkt dat deze politiek niets te maken heeft met een toenemend "overheidsbeslag" op de economie, al beweren onze neoliberale vrienden dat maar al te graag. De toenemende druk op arbeid is de tegenhanger van grootschalige concurrentiële belastingverlagingen voor de meest gefortuneerde Europese burgers. Ondanks het officiële discours werden de lasten op arbeid consequent verhoogd ten voordele van steeds goedkoper wordend kapitaal. Ondanks de officiële bekommernissen voor de laagste inkomens, moeten die betalen voor de groei van de hoge.

Bibliografie

Dit artikel is een geactualiseerde versie van mijn bijdrage op de studiedag van de *Oproep van de 600* eind 1996. De tekst werd toen niet van voetnoten voorzien, omdat er geen publicatie was gepland. De cijfers over de impliciete belastingdruk zijn afkomstig van de studiedienst van de Nationale Bank. Voor eigen berekening gebruikten we de gegevens van de nationale rekeningen en uit de verschillende recente publicaties van Max Frank, Jef Vuchelen en Koen Rademaekers. Onze syllabi fiscaliteit 1 (1996) en 2 (1998) bevatten de duiding van de meeste stellingen en berekeningen. Voor de meer historische gegevens verwijzen we de lezer graag naar:

- Piet Clement, *De Belgische overheidsfinanciën en het ontstaan van een sociale welvaartsstaat, 1830-1940*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Leuven, 1995.
- Paul Janssens, Hilde Verboven en Albert Tiberghien, *Drie eeuwen Belgische belastingen. Van contributies, controleurs en belastingconsulenten*, Brussel, 1990.
- Willy Vallaey, De geschiedenis van de invoering van de inkomstenbelasting in 1919 in België, in: Ministerie van Financiën, *Documentatieblad*, 56 (1996), 7, pp. 123-231.